

Remissvar

Datum för beslut
2024-03-19

Vår beteckning
GD-beslut 21/2024
Dnr SBU 2023/1244

Er beteckning
Dnr S2023/03032

Till
Regeringskansliet, Socialdepartementet
Enheten för socialtjänst och funktionshinderspolitik

Remissvar på betänkandet För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66)

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) har fått möjlighet att ge synpunkter på betänkandet För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66). SBU har valt att lämna synpunkter på de förslag som har bäring på myndighetens arbete. SBU inleder med att sammanfatta sina kommentarer övergripande, för att därefter lämna specifika kommentarer på ett antal specifika förslag.

SBU:s övergripande kommentarer

- SBU vill uppmärksamma att de åtgärder och förslag som lyfts fram i utredningen i den mån det är möjligt ska utgå från bästa tillgängliga kunskap, där vetenskaplig kunskap är en central del.
- För flera av förslagen i utredningen ser SBU en möjlighet att utvärdera vilket vetenskapligt stöd som finns (eller tillkommit), för att därigenom ta mer kunskapsbaserade beslut. För andra förslag pågår det arbeten på SBU som kan vara vägledande för kunskapsbaserade arbetssätt, metoder och organisatoriska förutsättningar för barn och unga i samhällsvård.
- SBU vill påpeka att vetenskaplig kunskap är föränderlig över tid och att ny vetenskaplig kunskap om metoder, arbetssätt och organisatoriska förutsättningar tillkommer löpande. Därför anser SBU att vetenskapliga kunskapsluckor behöver omhändertas genom åtgärder på både kort och lång sikt. Åtgärder på kort sikt är att förlita sig på annan kunskap, såsom beprövad erfarenhet och lokala utvärderingar och uppföljningar. Åtgärder på lång sikt inkluderar att stimulera och skapa förutsättningar för ny, relevant och väljord forskning.
- SBU ser en möjlighet att på nationell nivå bidra till ett stärkt vetenskapligt förhållningssätt som en del i att öka kompetensen och därigenom kvaliteten i samhällsvården.

SBU:s kommentarer på ett antal specifika förslag

Förslag 4.4.3. Nationell samordning av statens stöd

SBU tillstyrker förslagen med nedan kommentar.

SBU vill påpeka behovet av kunskap i *vetenskapligt förhållningssätt* för att kunna tillgodose en god kompetens och en fungerande kompetensförsörjning inom en samhällsvård för barn och unga av god kvalitet. En stärkt kunskap i vetenskapligt förhållningssätt skulle kunna bidra till en samhällsvård som anpassar sig till den kunskapsutveckling som sker inom området.

Förslag 4.4.4. Uppdrag till Socialstyrelsen om nationell samordning och utökat nationellt arbete

SBU tillstyrker delvis förslagen. Se nedan synpunkter.

SBU instämmer inte i förslaget att *beprövad erfarenhet* är den kunskap som samhällsvården behöver vila på vid vetenskapliga kunskapsluckor. SBU anser att vetenskapliga kunskapsluckor behöver omhändertas genom att stimulera och skapa förutsättningar för ny, relevant och välgjord forskning. Exempel på sådana satsningar är tex programmet för tillämpad välfärdsforskning som drivs av Forte.¹ Ett annat sätt att omhänderta vetenskapliga kunskapsluckor är att uppdatera äldre forskningsutvärderingar då vetenskaplig kunskap är föränderlig och ny kunskap tillkommer ständigt. Det finns exempel på äldre rapporter från SBU där slutsatsen varit att vetenskaplig kunskap saknas² som skulle kunna uppdateras.

För att omhänderta vetenskapliga kunskapsluckor på kort sikt behöver annan kunskap än den vetenskapliga användas i kunskapsstyrningen, där beprövad erfarenhet är en typ av kunskap.

SBU vill även påtala att det finns flertalet underlag där SBU identifierat en eller flera metoder som effektiva.³ När det finns kunskap om effektiva metoder och insatser anser SBU att kunskap om dessa ska spridas och implementeringen stödjas.

Förslag 6.6.1. Angående rekryteringen av familjehem

SBU tillstyrker förslagen med nedan kommentarer.

SBU vill belysa att åtgärder för att öka tillgången till familjehem behöver baseras på bästa tillgängliga kunskap. SBU har ett pågående arbete, tillsammans med Socialstyrelsen, i syfte att förbättra förutsättningarna för fler placeringar i förstärkta familjehem och behandlingsfamiljer⁴ som kan bidra till ökad kunskap inom området. SBU kommer inom ramen ett för detta uppdrag bland annat söka sammanställd

¹ <https://forte.se/om-forte/sarskilda-satsningar/tillampad-valfardsforskning/>

² Organisatoriska modeller för att barn och unga i familjehem eller på institution ska få hälso- och sjukvård och tandvård (SBU 2017/95), Program för ungdomar med antisocial problematik inom institutionsvård (UTV 2014/588), Behandlingsinsatser för flickor inom tvångsvård (SBU 2021/239).

³ Insatser för bättre psykisk och fysisk hälsa hos familjehemsplacerade barn (SBU 2017/50), Placering i släktinghem respektive vanliga familjehem – Vad gynnar barnen? (2016/07), Stöd till unga som ska flytta från social dygnsvård (SBU 2019/513), Behandlingsfamiljer för ungdomar med allvarliga beteendeproblem – Treatment foster care Oregon (SBU 2017/577).

⁴ Förstärkta familjehem (SBU 2023/425)

forskning kring vad som hindrar och främjar att personer blir och fortsätter vara familjehem, vilket väntas bidra till användbar kunskap kopplat till rekrytering av familjehem.

Förslag 6.6.3. Införande av familjehemskategorier

SBU tillstyrker förslagen med nedan kommentarer.

Kategorin *allmänt familjehem* beskrivs mycket kortfattat i utredningens förslag och behöver förtydligas avseende vad som krävs för att vara lämplig person eller familj inom den kategorin. Tydligt beskrivna placeringsskategorier har möjlighet att stimulera behov av ny forskning och i förlängningen även underlätta arbetet med att sammanställa kunskap kring barn och unga med olika vårdbehov.

Förslag 6.6.13 Krav på grundutbildning för att bli familjehem

SBU tillstyrker förslagen med nedan kommentarer.

SBU vill lyfta fram och understryka behovet av att förslagen om familjehemsutbildning bör utgå från bästa tillgängliga kunskap, där SBU:s pågående uppdrag om förstärkt familjehemsvård förväntas bidra till uppdaterad kunskap inom området

Förslag 6.6.23 Förslag för att öka användandet av nätverkshem

SBU tillstyrker förslagen med nedan kommentarer.

SBU vill påpeka att det kunskapsunderlag som förslaget om placering av barn i nätverkshem vilar på är från 2016⁵ och kan behöva uppdateras. Detta då ny kunskap kan ha tillkommit.

Förslag 8.6 Statens styrning och stöd

SBU tillstyrker förslagen med nedan kommentarer.

SBU vill understryka att vägledning i lämplighetsbedömning vid inskrivning i HVB, SiS och stödboende (enligt punkt 8.6.3) behöver utgå från bästa tillgängliga kunskap, där vetenskaplig kunskap behöver ingå.

Förslag 8.7.2. Den övriga personalens kompetens

SBU tillstyrker förslagen med nedan kommentarer.

SBU ser en möjlighet att i forskningen inhämta kunskap om olika organisatoriska förutsättningar samt hur dessa kan gynna insatser för barn och unga i olika åldrar och med olika stöd- och vårdbehov. SBU vill därför framhålla behovet att använda vetenskaplig kunskap vid framtagandet av nationella stöd för att bedöma personlig lämplighet hos personal i HVB och stödboende som tar emot barn och unga under 21 år, samt i framtagandet av kompetensmål för utbildningsanordnare och huvudmän.

⁵ Placering i släktinghem respektive vanliga familjehem – Vad gynnar barnen? (2016/07)

Förslag 8.8.3. Utredning av befogenheter vid HVB och SiS särskilda befogenheter

SBU tillstyrker förslagen med nedan kommentarer.

Eventuella tillägg om att genomförandet av särskilda befogenheter bör grundas i bästa tillgängliga kunskap, särskilt med tanke på den ökade komplexiteten i barn och ungas vårdbehov som utredningen beskriver. Viss kunskap har uppmärksammats i SBU:s förstudie⁶ om förebyggande insatser för att minska användning av tvångsåtgärder inom institutionsvården (som tex handledning för personal och anpassning av den fysiska miljön). Dessutom pågår en utvärdering om alternativa metoder till tvångsåtgärder där även kompetenshöjande insatser för personal för ingår⁷ som kan komma att bidra med kunskap.

Förslag 8.9.1. SiS roll i vårdkedjan

SBU tillstyrker förslagen med nedan kommentarer.

SBU vill uppmärksamma om de kunskapsluckor om insatsen Treatment Foster Care Oregon (TFCO) som identifierades i tidigare utvärderingar.⁸ Där framgår bland annat att det saknas kunskap om TFCO:s mer långsiktiga effekt, samt effekten av åtgärden för individer med samsjuklighet, för olika åldersgrupper samt för olika kön. Då rapporten är från 2018 kan ny forskning ha tillkommit som kan vara av värde vid beslut om olika åtgärder för olika målgrupper.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Britta Björkholm 2024-03-19. Projektledare Maral Jolstedt har varit föredragande, och samrådande har varit avdelningschef Sofia Tranæus samt projektledarna Uliana Hellberg och Annicka Hedman.

⁶ Alternativa metoder till tvångsåtgärder (SBU 2023/1016)

⁷ Alternativa metoder till tvångsåtgärder (SBU 2023/1016)

⁸ Behandlingsfamiljer för ungdomar med allvarliga beteendeproblem – Treatment foster care Oregon (SBU 2017/577).